

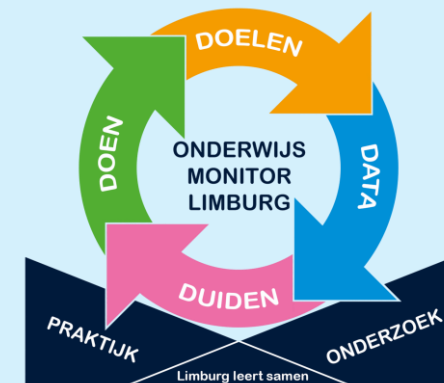
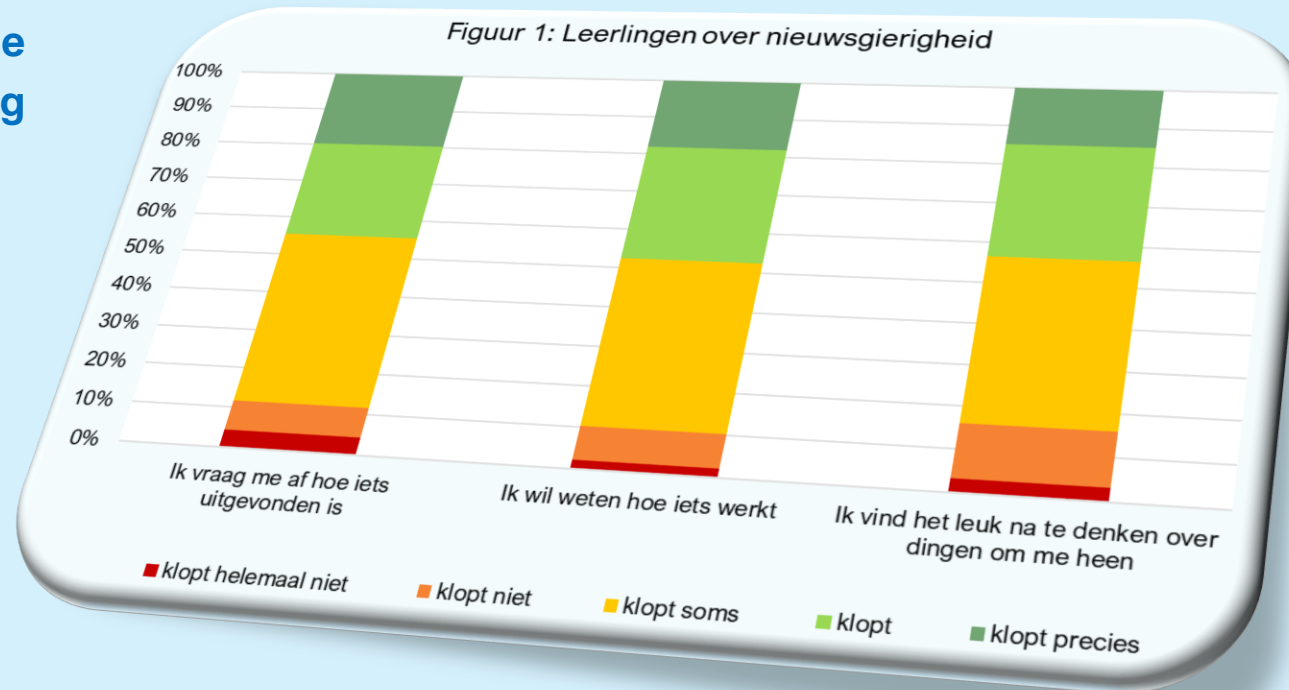
Nieuwsgierigheid en vindingrijkheid van Limburgse basisscholieren

2017-2023

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

Juni 2024

Trudie Schils
Vera Ronda
Jacqueline Charpentier
Lynn van Vugt

De rol van niet-cognitieve vaardigheden in het onderwijs

Om goed te kunnen leren hebben kinderen meer nodig dan alleen kennis. Vanuit de literatuur en onderwijspraktijk wordt steeds vaker de relevantie van niet-cognitieve vaardigheden naar voren gebracht. Nu gaat het daarbij om een veelheid van vaardigheden en competenties, waarvoor geen eenduidige aanduiding gebruikt wordt. We komen verschillende concepten tegen zoals soft-skills, 21e-eeuwse vaardigheden, persoonlijkheidskenmerken, sociaal-emotionele, of niet-cognitieve vaardigheden.

Wij gaan in deze factsheet in op een tweetal niet-cognitieve vaardigheden/competenties: nieuwsgierigheid en vindingrijkheid. Dit zijn belangrijke deelvaardigheden voor kritisch denken en probleemoplossend vermogen (komen in een volgende factsheet). Het gaat bijvoorbeeld over het spelen met mogelijkheden, het uitproberen van nieuwe dingen, of het leggen van verbanden^[1]. Onderzoek laat positieve relaties zien tussen deze niet-cognitieve vaardigheden en schooluitkomsten zoals cijfers of slaagkans^[2].

In een vorige [factsheet](#) lieten we zien dat vindingrijkheid, en in mindere mate ook nieuwsgierigheid, sinds 2017 lager is onder leerlingen in groep 8. Ook zagen we dat jongens zichzelf nieuwsgieriger vinden dan meisjes en ook leerlingen met wo-opgeleide ouders vinden zichzelf nieuwsgieriger en vindingrijker dan leerlingen met mbo-opgeleide ouders.

In deze factsheet

In deze factsheet presenteren we nieuwe cijfers over de nieuwsgierigheid en vindingrijkheid van leerlingen uit groep 8 op basis van de bevraging in 2023. We presenteren informatie over:

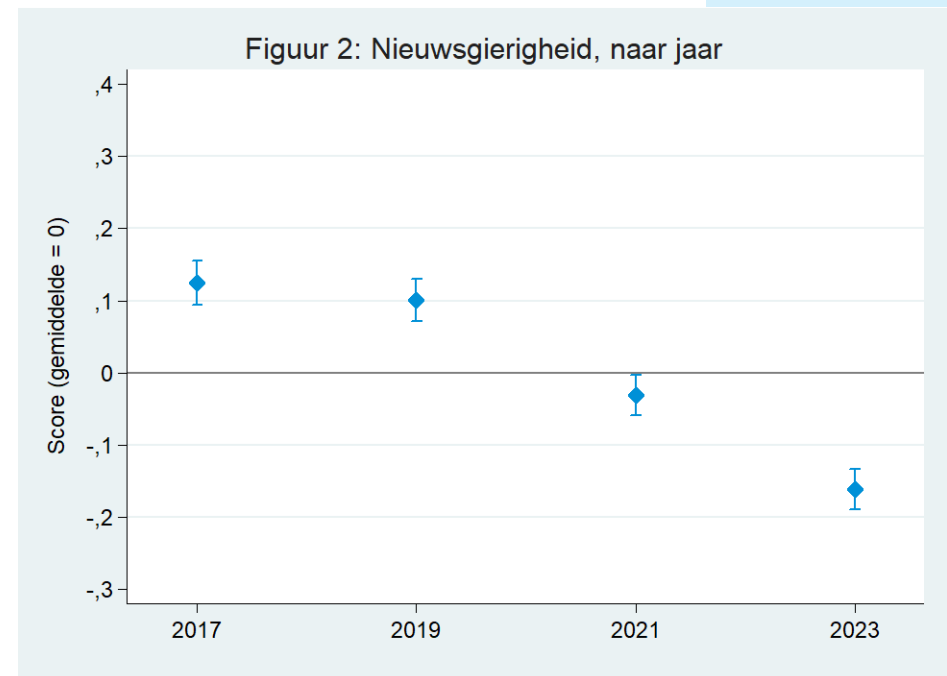
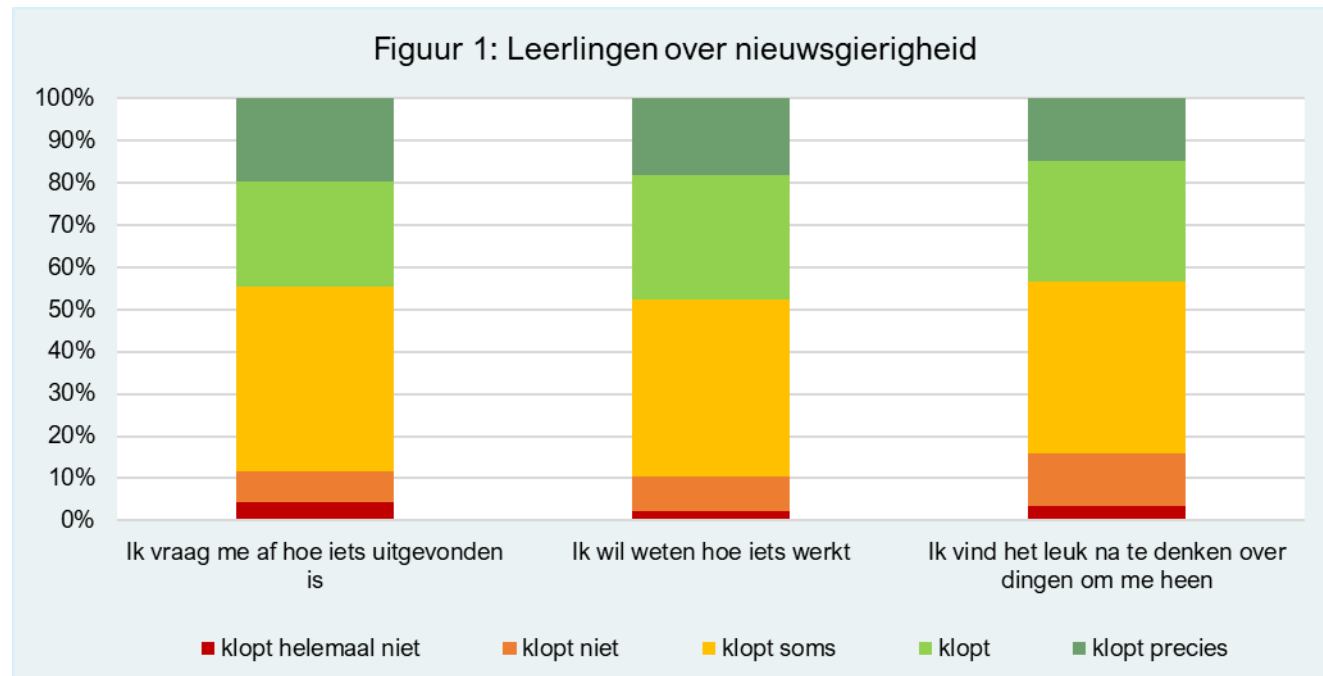
- Nieuwsgierigheid naar jaar (2017-2023), geslacht, opleiding ouders en regio.
- Vindingrijkheid naar jaar (2017-2023), geslacht, opleiding ouders en regio.

Het gaat om zelfrapportage door leerlingen. In latere factsheets zullen we de uitkomsten ook naast inschattingen van ouders en leerkrachten leggen. Aan het einde van de factsheet geven we enkele aanbevelingen uit de literatuur voor de onderwijspraktijk om de nieuwsgierigheid en vindingrijkheid bij leerlingen te stimuleren.

Als uw school/bestuur (basisonderwijs) heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Als u geen inlogcode heeft ontvangen, kunt u contact opnemen met Suzanne Zuidema (s.zuidema@maastrichtuniversity.nl).

Nieuwsgierigheid: algemeen beeld

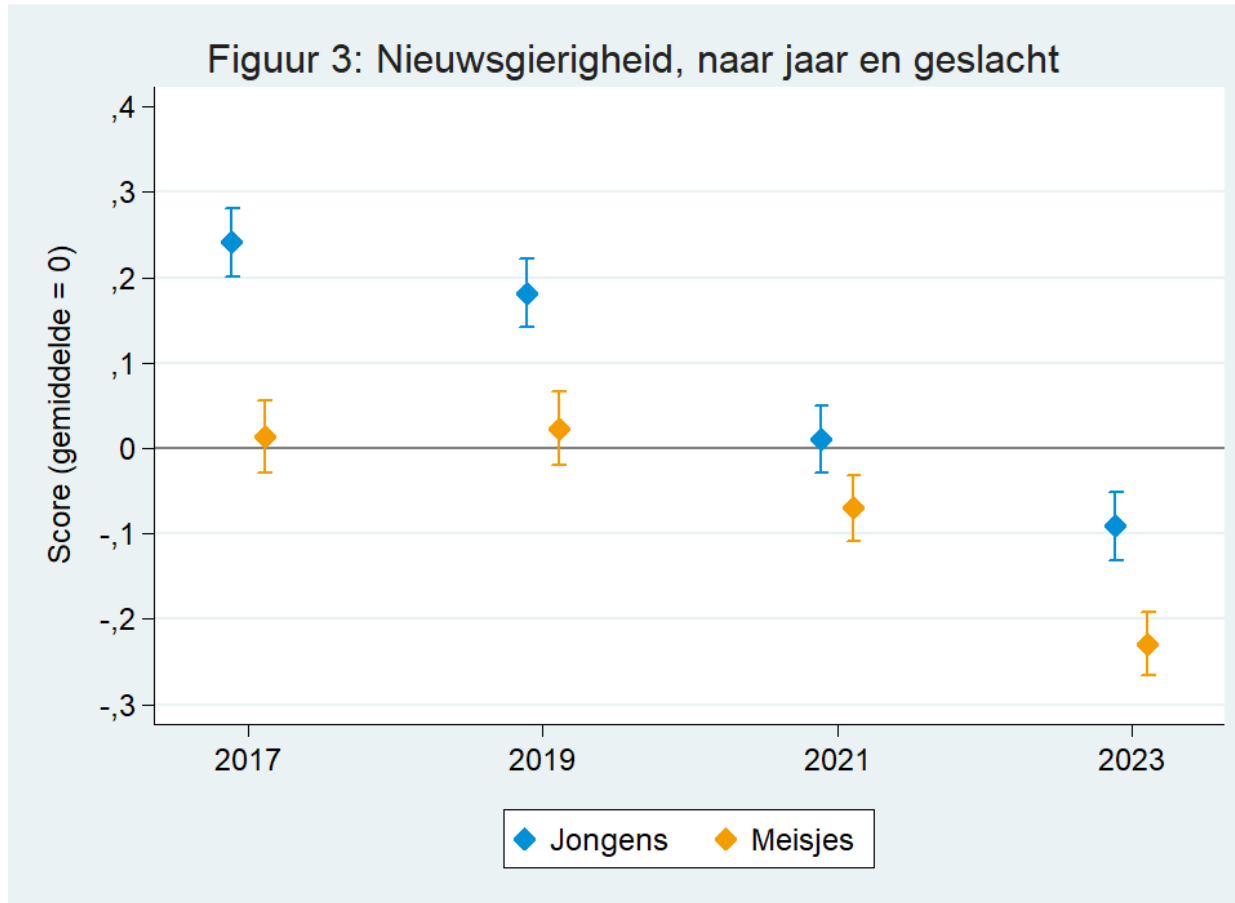
Om de nieuwsgierigheid bij leerlingen in beeld te krijgen, leggen we hen enkele stellingen voor. Figuur 1 laat zien hoe de leerlingen op deze stellingen antwoorden. Ongeveer de helft van de leerlingen geeft aan te willen weten hoe iets is uitgevonden of hoe iets werkt en iets meer dan 40 procent zegt het leuk te vinden om na te denken over dingen om zich heen. Om een gemiddeld beeld te krijgen van de nieuwsgierigheid van leerlingen nemen we deze items samen in een index, waarbij het gemiddelde over alle jaren gelijk wordt gesteld aan nul. Het is lastig de verschillen te kwantificeren (want wat is een norm voor nieuwsgierigheid?). Op deze manier kunnen we verschillen tussen groepen en over de tijd zichtbaar maken. Figuur 2 laat de gemiddelden van nieuwsgierigheid zien naar jaar. We zien dat de daling die in 2021 zichtbaar werd, in 2023 verder doorzet. Leerlingen in groep 8 vinden zichzelf minder nieuwsgierig dan leerlingen in 2017 en 2019.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Nieuwsgierigheid naar geslacht

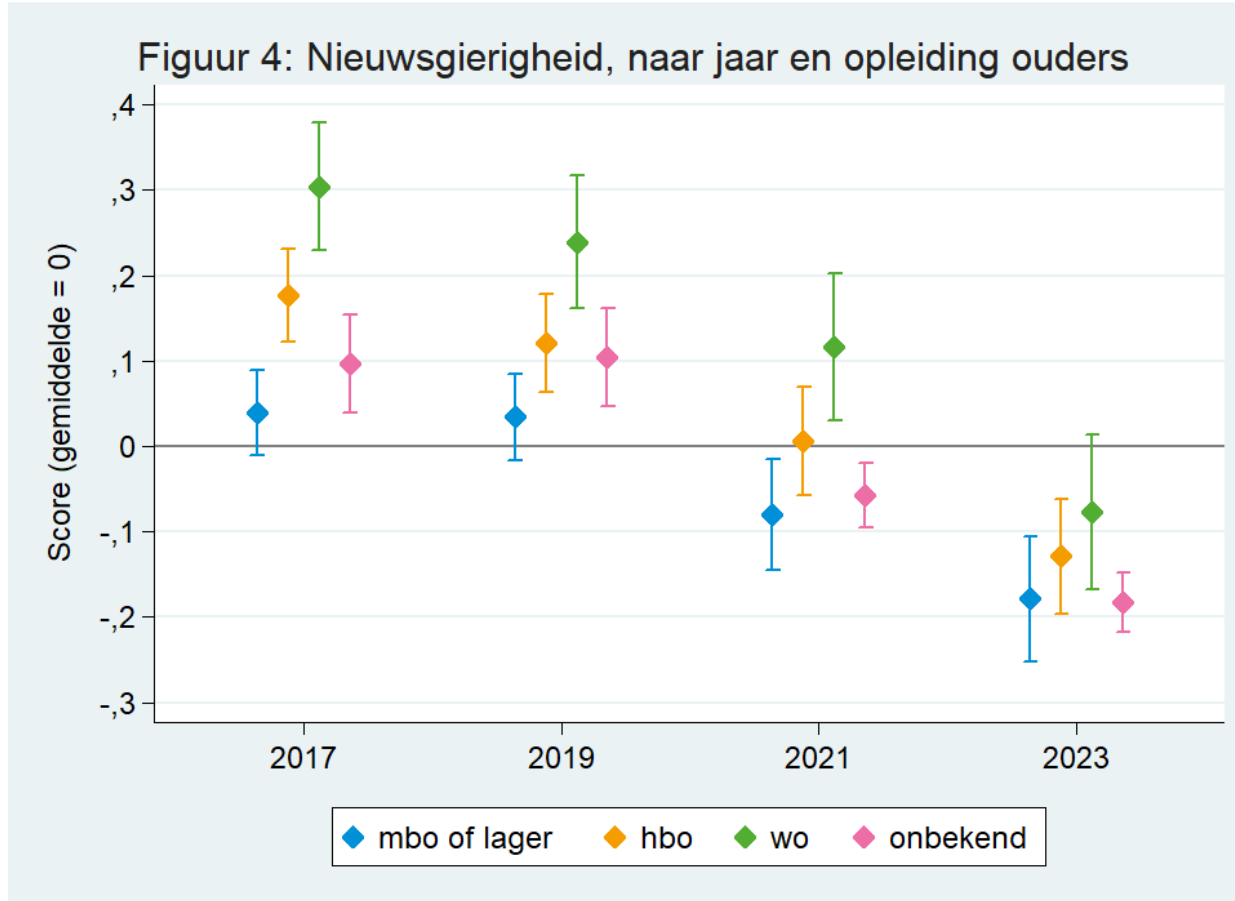
Figuur 3 laat de verschillen in nieuwsgierigheid zien tussen jongens en meisjes. In alle jaren scoren de jongens hoger op nieuwsgierigheid dan de meisjes. Beide groepen laten een daling zien, die bij de jongens tussen 2019-2021 groter was en bij de meisjes tussen 2021-2023.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Nieuwsgierigheid naar opleiding ouders

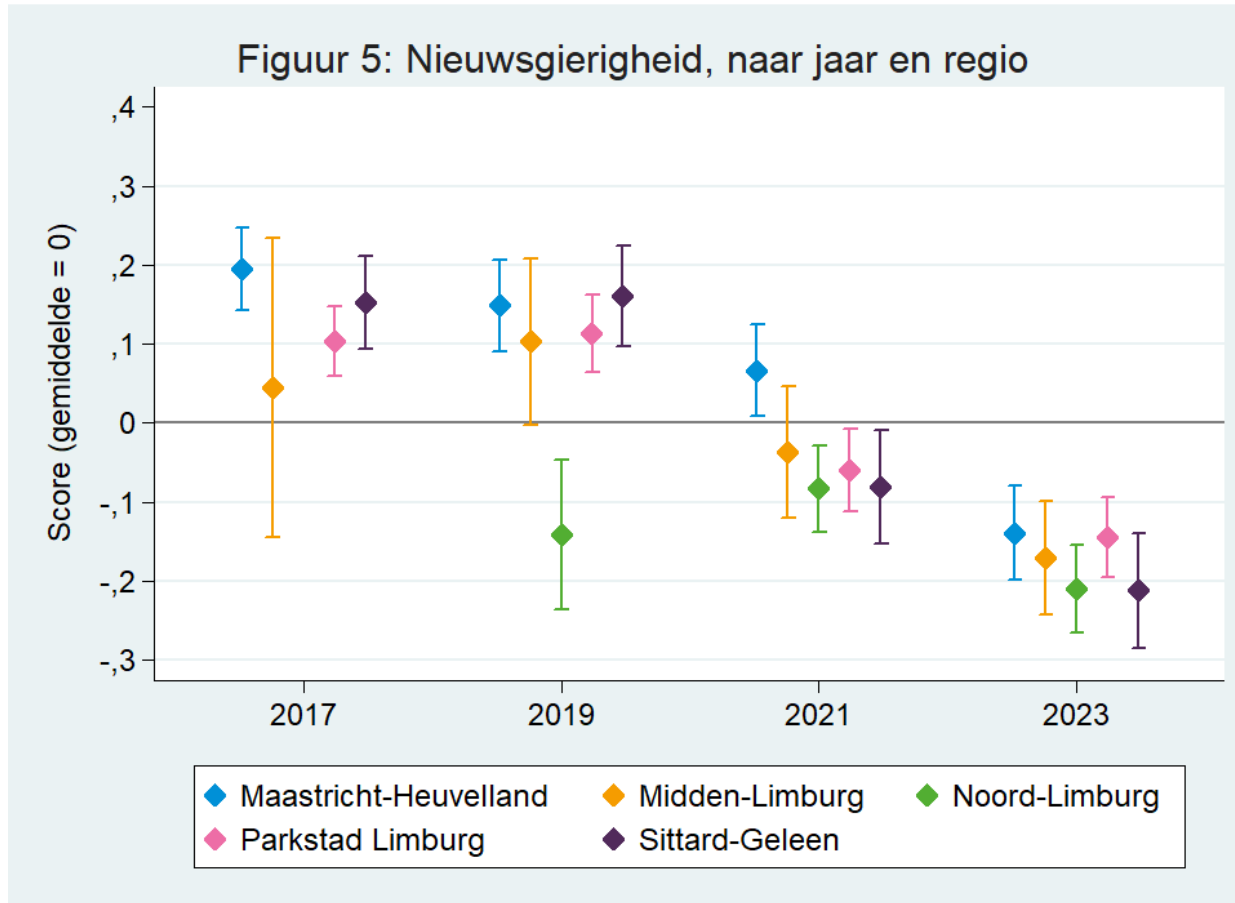
Figuur 4 toont de verschillen in nieuwsgierigheid voor leerlingen met verschillend opgeleide ouders. Waar in 2017 nog significante verschillen zichtbaar zijn tussen de drie groepen (met de hoogste nieuwsgierigheid bij leerlingen met wo-opgeleide ouders), zien we in 2023 geen verschillen meer tussen de groepen. Voor leerlingen met mbo-opgeleide ouders zien we de daling optreden tussen 2019-2021, voor leerlingen met wo-opgeleide ouders tussen 2021-2023 en voor leerlingen met hbo-opgeleide ouders voor beide perioden.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Nieuwsgierigheid naar regio

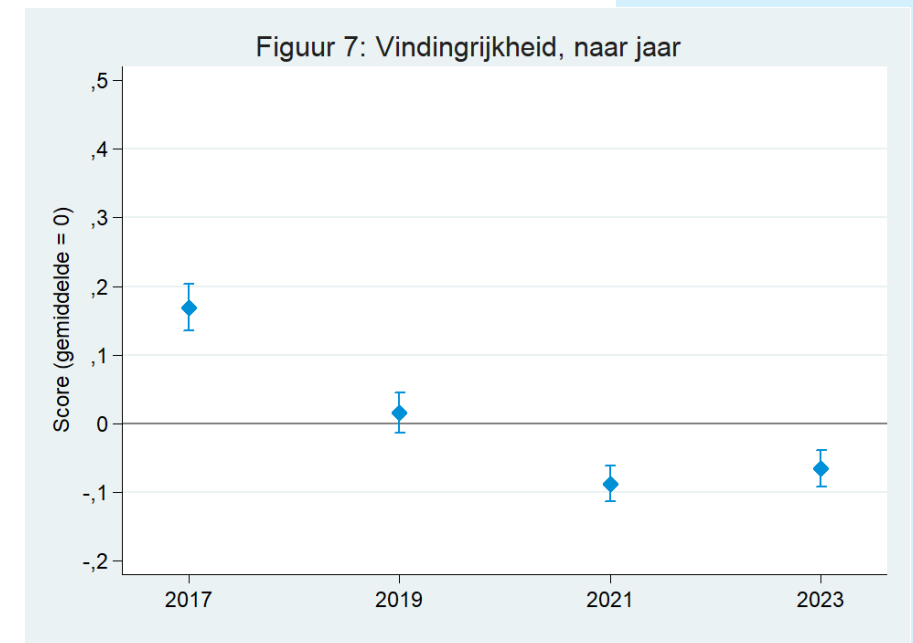
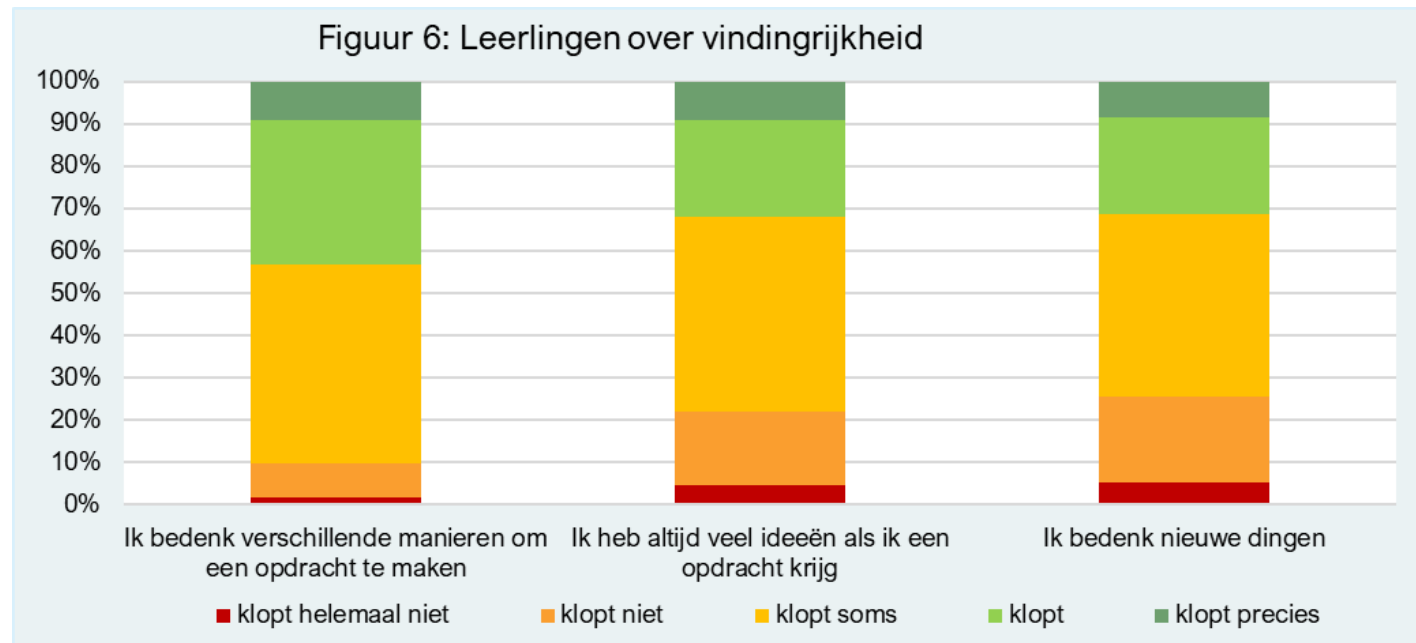
Figuur 5 laat de nieuwsgierigheid van leerlingen zien voor de verschillende Limburgse regio's. In 2019 vinden leerlingen in Noord-Limburg zich minder nieuwsgierig dan leerlingen in de overige regio's (in 2017 zijn er voor die regio te weinig observaties). In 2023 zien we geen verschillen tussen de regio's.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Vindingrijkheid

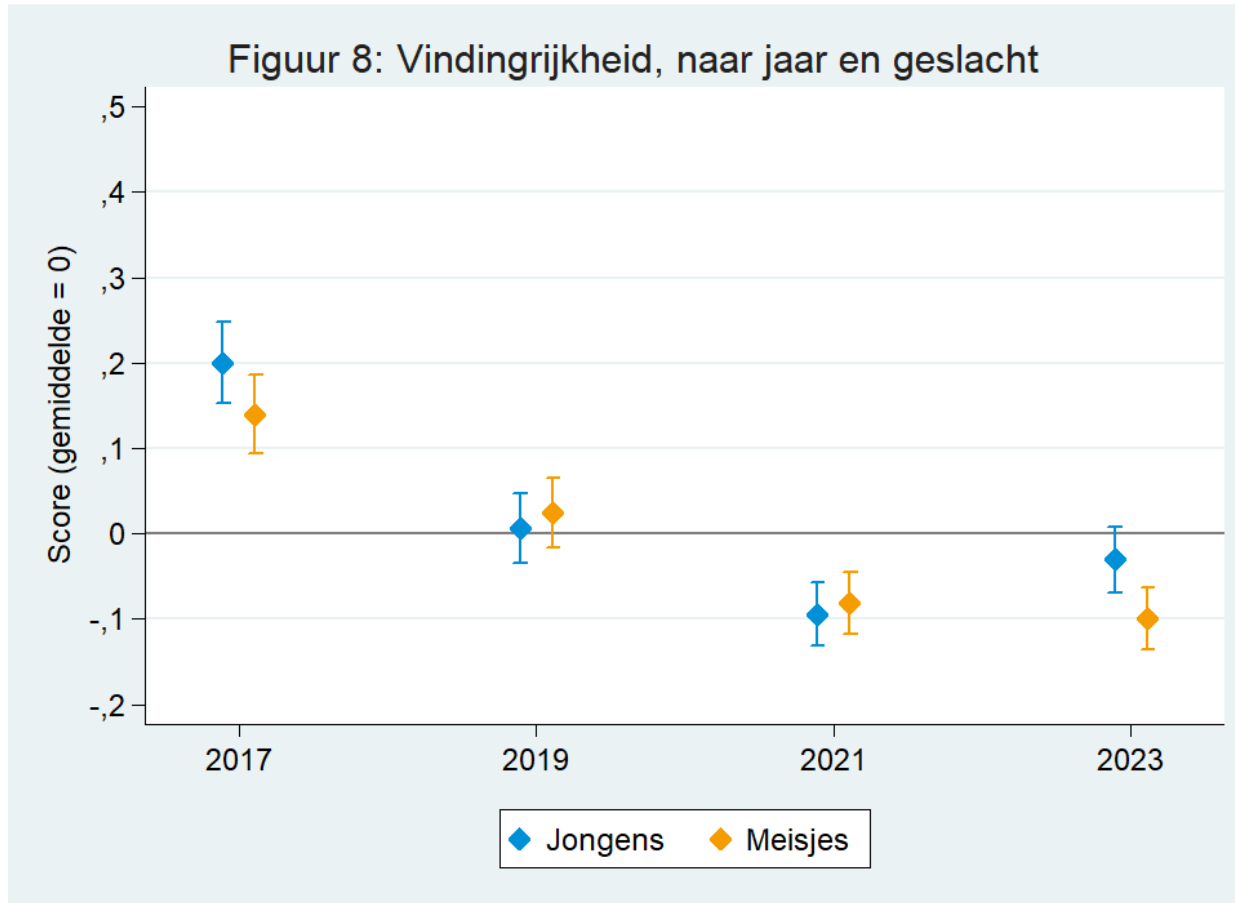
Om de vindingrijkheid bij leerlingen in beeld te krijgen, leggen we hen enkele stellingen voor. Figuur 6 laat zien hoe de leerlingen op deze stellingen antwoorden. Zo'n 30 procent van de leerlingen geeft aan altijd veel ideeën te krijgen en nieuwe dingen te bedenken. Om een gemiddeld beeld te krijgen van de vindingrijkheid van leerlingen hebben we deze items weer samengevoegd in een index, waarbij het gemiddelde over alle jaren gelijkgesteld is aan nul. Figuur 7 laat zien dat de vindingrijkheid van leerlingen tussen 2017 en 2021 daalde, maar in 2023 op hetzelfde niveau ligt als in 2021.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Vindingrijkheid naar geslacht

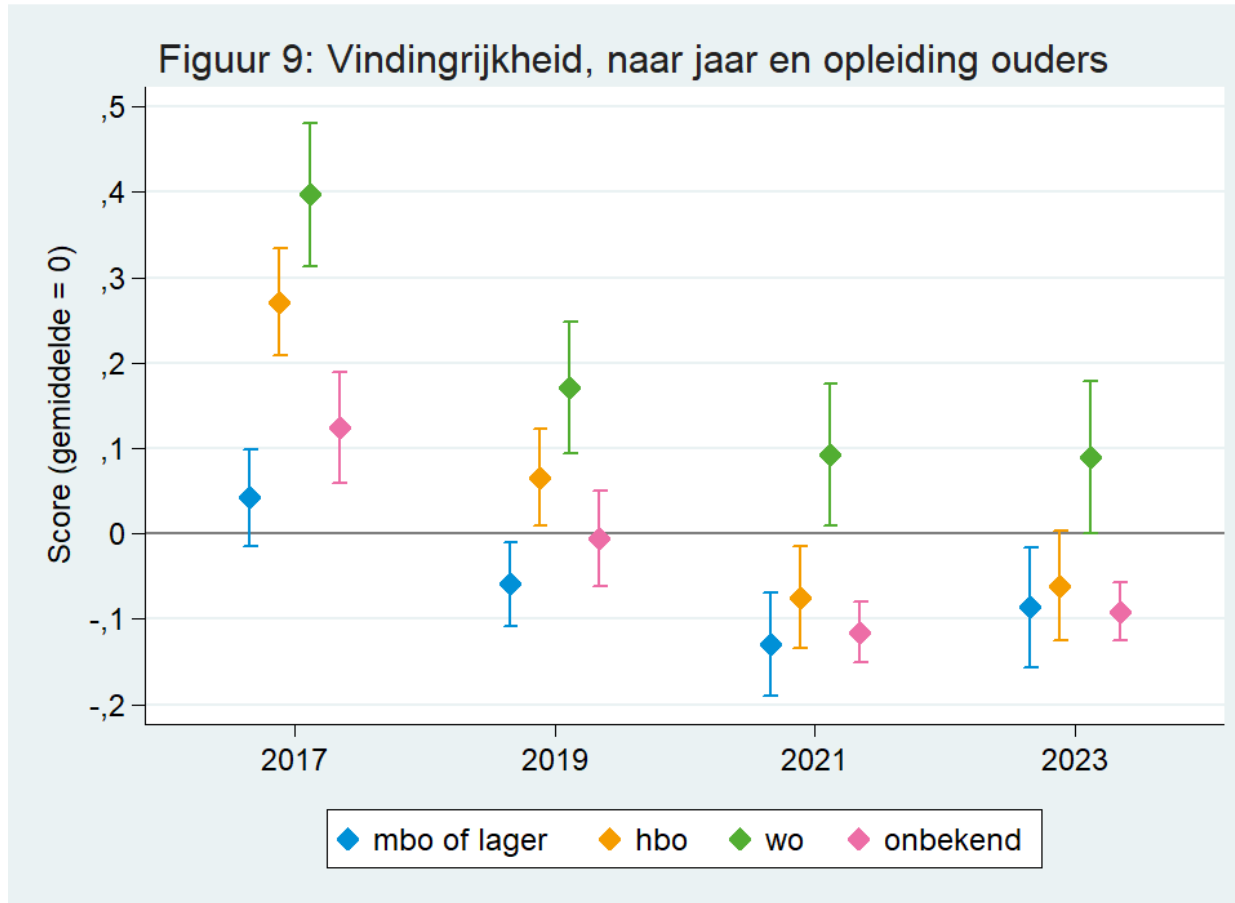
Figuur 8 laat de vindingrijkheid naar geslacht zien. Tussen 2017 en 2021 zijn er geen significante verschillen tussen jongens en meisjes te zien. In 2023 is de vindingrijkheid onder jongens toegenomen en die van meisjes gelijk gebleven ten opzichte van 2021. Het verschil tussen jongens en meisjes is in 2023 net niet statistisch significant.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Vindingrijkheid naar opleiding ouders

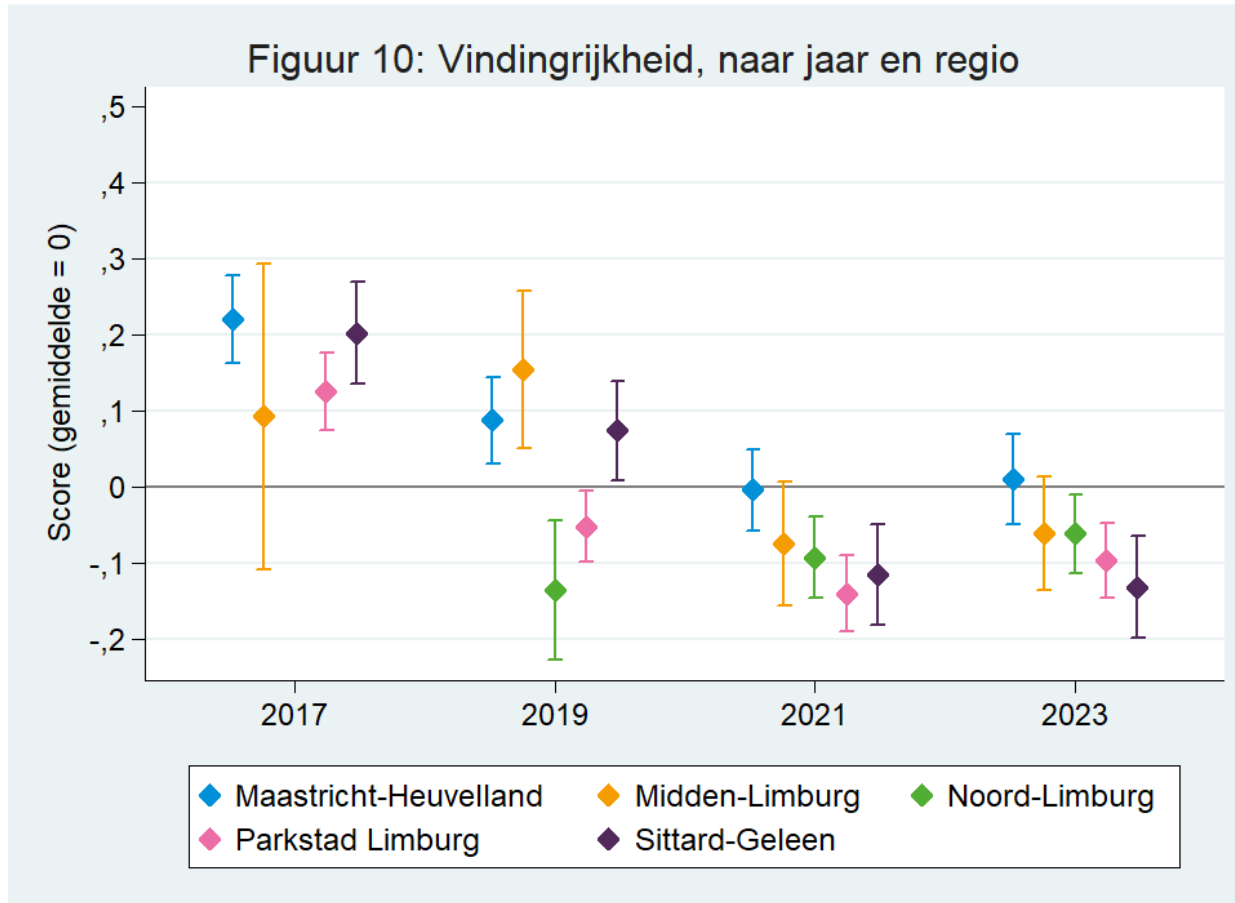
Figuur 9 toont de vindingrijkheid naar het opleidingsniveau van ouders. In 2017 en 2019 vinden leerlingen met mbo-opgeleide ouders zichzelf het minst vindingrijk ten opzichte van leerlingen met hbo- of wo-opgeleide ouders. In 2021 en 2023 vinden leerlingen met wo-opgeleide ouders zichzelf het meest vindingrijk.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Vindingrijkheid naar regio

Figuur 10 laat de vindingrijkheid van leerlingen zien voor de verschillende Limburgse regio's. Er zijn geen systematische verschillen tussen de verschillende regio's. Wel zien we dat in 2019 Parkstad Limburg en Noord-Limburg lager scoren op vindingrijkheid, in vergelijking met de andere regio's. Daarnaast zien we dat de daling in vindingrijkheid niet significant is in Maastricht-Heuvelland en Noord-Limburg. De daling zet in Parkstad Limburg eerder in (tussen 2017-2019) dan in Sittard-Geleen (tussen 2019-2021).

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Resultaten in het kort

Algemeen

- Leerlingen in groep 8 vinden zichzelf in 2023 minder nieuwsgierig dan leerlingen in 2017 en 2019.
- Voor vindingrijkheid zagen we juist een daling tussen 2017 en 2021, maar geen verschil tussen 2021-2023.

Verschillen naar geslacht

- De nieuwsgierigheid bij jongens daalde tussen 2019-2021 en bij meisjes juist tussen 2021-2023.
- In 2023 is de vindingrijkheid onder jongens toegenomen en die van meisjes gelijk gebleven ten opzichte van 2021.

Verschillen naar opleiding ouders

- In 2023 zijn er geen verschillen in nieuwsgierigheid tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders.
- De nieuwsgierigheid onder leerlingen met mbo-opgeleide ouders daalde tussen 2019-2021, die van leerlingen met wo-opgeleide ouders tussen 2021-2023 en die van leerlingen met hbo-opgeleide ouders in beide perioden.
- In 2017 en 2019 vinden leerlingen met mbo-opgeleide ouders zichzelf het minst vindingrijk ten opzichte van leerlingen met hbo- of wo-opgeleide ouders. In 2021 en 2023 vinden leerlingen met wo-opgeleide ouders zichzelf het meest vindingrijk.

Verschillen naar regio

- Er zijn geen verschillen in nieuwsgierigheid tussen de regio's.
- De algemene daling in vindingrijkheid tussen 2017-2021 is niet significant in Maastricht-Heuvelland en Noord-Limburg.
- De daling in vindingrijkheid zet in Parkstad Limburg eerder in (tussen 2017-2019) dan in Sittard-Geleen (tussen 2019-2021).

Aanbevelingen voor de praktijk

Onderzoekers van het Kohnstamm instituut toont aan dat docenten hun leerlingen ruimte moeten geven om te experimenteren^[3]. Docenten kunnen opdrachten geven die niet per se leiden tot één goed antwoord, maar waarvoor meerdere oplossingen mogelijk zijn, open vragen en denkvragen stellen die het voorstellingsvermogen van leerlingen vergroten, en leerlingen uitdagen om te reflecteren. Het instituut presenteert ook enkele tips om creatief denken in de vakken te integreren en ook om het te beoordelen (minstens zo belangrijk)^[4]. Deze tools helpen docenten bij het aanbrengen van meer focus op het proces van creatief vermogen in de lessen, leerlingen uit te dagen om meer vragen te stellen, en een link tussen de lessen en de praktijk te leggen.

Onderzoek van de Radboud Docenten Academie laat zien dat voor duurzame creativiteitsontwikkeling in scholen meer nodig is dan het toevoegen van een aantal creatieve opdrachten aan het curriculum, en dat er een specifieke context gecreëerd moet worden^[5]. Kenmerkend voor deze context is bijvoorbeeld dat leerlingen niet alleen vrij leren denken maar ook leren omgaan met begrenzing van de mogelijkheden. Een ander kenmerk is dat leraren hun leerlingen vooral richten op het plezier van een creatieve uitdaging en op het gezamenlijk ontdekken van wat creatieve kwaliteit (binnen een vak, uitdaging) is. Het gericht stimuleren van creativiteitsontwikkeling in het onderwijs vraagt in scholen onder meer om ruimte voor (spontane) kleinere en grotere experimenten, ontwerptijd en creatieve leraren.

Bronnen

- [1] Buisman, M., Van Loon-Dijkers, L., Boogaard, M., & Van Schooten, E. (2017). Stimuleren van creatief vermogen en kritisch denken. Eerste resultaten van OECD Onderzoek. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- [2] Dignath, C., & Büttner, G. 2008. Components of fostering self regulated learning among students: a meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition and Learning*, 3, 231–264.
- [3] https://beroepseer.nl/wp-content/uploads/2017/10/stimuleren_van_creatief_vermogen_en_kritisch_denken.pdf.
- [4] https://kohnstamminstituut.nl/wp-content/uploads/2019/09/ki17-6_toolkit-creatief-vermogen-en-kritisch-denken-kohnstamm.pdf.
- [5] <https://www.pedagogischestudien.nl/download?type=document&identificer=640299>.